

ARCHITEKTURA. RYSUNEK.

61. Katedra i Zakład Architektury i Sztuki starożytnej.

La Chaire et l'Institut de l'Architecture antique.

Wykłady z historii architektury starożytnej są prowadzone jednocześnie ze ćwiczeniami studentów, polegającymi na studjowaniu rysunkowym pomników architektury antycznej. Studja powyższe, uzupełniane przez kopjowanie z fotografii, mają na celu zastąpienie poprzednio stosowanego systemu studjów, opartego na t. zw. porządkach Vignoli. Łączność wykładów historii sztuki antycznej z powyższymi pracami ustala się świadomie przez powięszanie i tych wykładów tej samej osobie.

Katedrę obejmuje od jesieni 1920 r., jako profesor zwyczajny, akademik architektury Marjan Lalewicz.

Przy Katedrze istnieje Zakład Architektury starożytnej, mający na celu przysporzenie Katedrze materiału rzeczowego i pomocy naukowych, a więc zbiera i uzupełnia przezrocza, przygotowuje tablice do ćwiczeń na podstawie monografii poszczególnych pomników architektury starożytnej i t. p.

Marjan Lalewicz, urodzony w ziemi Suwalskiej, w r. 1876. Skończył gimnazjum męskie w Suwałkach w r. 1895. W tym też roku wstąpił na Wydział Architektury do Petersburskiej Akademji Sztuk Pięknych, którą ukończył w r. 1901 z odznaczeniem (wyjazd zagranicę na koszt rządowy). W latach 1901 i 1902 zwiedza Szwecję, Norwegję, Niemcy, Austrię, Włochy. W r. 1902 osiada w Petersburgu, pracując w szeregu tamtejszych znanych architektów. W r. 1903 rozpoczyna działalność pedagogiczną w Instytucie Dróg Komunikacji, równocześnie rozpoczynając działalność budowlaną, która z biegiem lat przybrała znaczne rozmiary nie tylko w Petersburgu, ale i w innych miastach. W r. 1906 rozpoczyna wykłady z historii sztuki. W ten sposób przed wyjazdem swoim w r. 1918 do Kraju prowadził w Instytucie Dróg Komunikacji projektowanie architektoniczne, w Instytucie żeńskim politechnicznym Projektowanie dyplomowe (od 1907—1917), wykłady historii sztuki w Akademji Sztuk Pięknych, będąc powołanym jednocześnie do tychże wykładów do Archeologicznego Instytutu i Szkoły sztuk zdobniczych barona Stieglitza. Po otrzymaniu ponad 30 nagród na konkursach wykonał szereg budowli, w tej liczbie znacześniejszymi są w Petersburgu: dom handlowy Martens, Syberyjski Bank, Sytny Rynek, Ministerstwo Przemysłu i Handlu; w Moskwie: dom handlowy „Treugolnik“; w Hungenburgu kurhaus.

Od r. 1908 do 1915 pozostaje członkiem zarządu Towarzystwa Architektów-artyistów przy Akademji Sztuk Pięknych w Petersburgu i w 1915 r. zostaje prezesem tegoż. W r. 1911 Akademia przyznaje mu tytuł honorowy akademika.

W r. 1918 za niemieckiej okupacji b. Królestwa wraca do Warszawy i w październiku tegoż roku zostaje powołany do wykładów z historii sztuki przez Szkołę Sztuk Pięknych im. Kierbedziów, a w r. 1920 przez Uniwersytet Lubelski. Pod-

czas pierwszego Zjazdu w r. 1919 artystów plastyków polskich przewodniczy temu Zjazdowi w Warszawie. W styczniu 1919 r. powołany został przez M^owo Robót Publicznych na naczelnika wydziału budownictwa państwowego i pod jego kierownictwem dokonano szeregu renowacji gmachów państwowych, między innymi b. pałacu Namiestnikowskiego, dziś pałacu Rady Ministrów, gmachów M^owa Skarbu przy ul. Rymarskiej, b. pałacu Brühla i innych. W r. 1920 powołany został na profesora zwyczajnego Katedry Historji sztuki starożytnej Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej. Jednocześnie w ciągu lat 1919 i 1920 powołany został, jako b. wiceprezes Petersburskiego Koła Warszawskiego Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Przeszłości, do prac rewindykacyjnych dorobku kulturalnego polskiego, wywiezionego po rozbiorach Polski do Rosji i w grudniu 1920 roku wyjeżdża do Rygi w obronie odpowiednich artykułów w tej sprawie przysłanego traktatu Ryskiego. W związku z powyższem w dniu otwarcia pomnika ks. Józefa Poniatowskiego w Warszawie, w r. 1923 zostaje kawalerem komandorskiego krzyża orderu Polonia Restituta. W przeciągu lat 1921 — 1925 wykonał szereg projektów i gmachów w Polsce, między innymi gmachy Pocztowej Kasy Oszczędności w Warszawie obok Zamku od strony Wisły, oddziały Banku Polskiego w Sosnowcu, Kaliszu, Siedlcach i Tomaszowie oraz w wykonaniu w chwili obecnej w Warszawie Instytut Geologiczny i odbudowa b. pałacu Staszica, Koszar Marynarki Wojennej w Oksywiu (Gdynia), Uniwersytet w Lublinie i inne.

W chwili obecnej jest członkiem Rady Muzeum Narodowego w Warszawie, członkiem Komitetu Odbudowy Zamku Królewskiego, członkiem Rady Technicznej przy Ministrze Kolei, prezesem wydziału konserwatorskiego Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Przeszłości, członkiem Rady konserwatorskiej przy Wojewodzie Warszawskim i t. p.

R é s u m é.

Les conférences sur l'histoire de l'architecture antique sont exposées en même temps avec les exercices des étudiants, qui font des dessins analytiques d'après les monuments de l'architecture antique. Ces exercices sont complétés par les dessins d'après les photographies de ces monuments et doivent remplacer les exercices, qu'on faisait auparavant dans les écoles des Beaux-Arts d'après les ordres de Vignole. Dans le but de relier l'architecture à d'autres arts plastiques, le même professeur expose aussi des conférences sur l'histoire de l'art ancien.

Ce programme est approuvé par l'Institut de l'Architecture antique, qui est tenu de rechercher, rassembler et même de préparer les matériaux nécessaires à l'exécution des susdits travaux c'est à dire à l'exécution des tables graphiques de monuments de l'architecture, des photographies, des monographies descriptives etc.

La Chaire est tenue depuis l'automne 1920 par le professeur ordinaire Marjan Lalewicz.

Katedra

62. **Historja architektury i sztuki średniowiecznej.**

La Chaire d'Histoire de l'architecture et de l'art du moyen âge.

Katedra obejmuje program następujący: Świat antyczny a chrześcijaństwo. Moment religijny w sztuce średniowiecznej. Odłamy jej: Wschód chrześcijański, Zachód chrześcijański, świat mahometański. Sztuka starochrześcijańska na przełomie dwóch światów. Katakumby i bazyliki, malowidła ściennie. Wschód chrześcijański. Zagadnienia konstrukcyjne sklepień kopulastych i innych. Kielkowanie, rozkwit i upadek wielkiej sztuki bizantyńskiej. Jej rozgałęzienia na wschodzie i zachodzie. Malarstwo bizantyńskie. Wschód mahometański i jego style: arabski, maurytański, perski, indyjski i turecki. Dekoracyjność tej sztuki, wpływy jej na Europę.

Zachód chrześcijański. Przebudzenie się ludów barbarzyńskich. Pierwociny sztuki średniowiecznej w Europie zachodniej. Wpływy antyczne, barbarzyńskie i bizantyńskie. Walka o sklepienia i inne zagadnienia konstrukcyjne. Tworzenie się i rozwój sztuki romańskiej XI, XII i XIII wieku, sztuki klasztornej, mniszej, romańszczyzna we Francji, Włoszech, Hiszpanji, Niemczech, Anglii, krajach skandynawskich i słowiańskich.

Malarstwo i rzeźba, sztuki zdobnicze. Wpływy Bizancjum.

Gotyck, sztuka Zachodu XIII, XIV, XV w. Udział czynników świeckich w jej tworzeniu. Zasady gotyku: ostrołuk, skarpy, ornament realistyczny. Rozkwit gotyku we Francji i innych krajach Europy. Przekwit i upadek. Miasta i zamki gotyckie. Rzeźba. Malarstwo. Idealizm, realizm i naturalizm. Sztuki dekoracyjne gotyku.

Katedrę zajmuje profesor honorowy Politechniki Warszawskiej architekt Józef Dziekoński. Z powodu Jego choroby zastępczo w ubiegłych latach wykładał prof. S. Noakowski.

R é s u m é.

Le cours d'Histoire de l'architecture du moyen âge est enseigné à la Faculté d'Architecture.

La Chaire est tenue par l'architecte Joseph Dziekoński professeur honoraire.

63. Katedra i Zakład Historji sztuki nowożytnej. La Chaire et l'Institut d'Histoire de l'art moderne.

Katedra obejmuje wykłady na sem. IV i V po 8 godz. tyg. i ćwiczenia na sem. III, IV, V i VI po 4 godz. tyg.

Katedra i Zakład Historji sztuki nowożytnej mają na celu badania nad całokształtem rozwoju sztuk plastycznych w Europie, poczynając od Epoki Odrodzenia czyli wieków XV i XVI aż po wiek XIX, względnie XX.

Zaznajomienie słuchaczy architektury z dziejami wszystkich sztuk plastycznych (architektury, rzeźby, malarstwa, sztuk zdobniczych) z szczególnym uwzględnieniem z resztą architektury od czasów starożytnych po dzień wczorajszy włącznie jest konieczne i niezbędne, stanowi jedną z podwalin wykształcenia architektonicznego.

W przeciwieństwie do techniki, sztuki piękne nie progresują i sztuka najnowsza nie może być uważaną *a priori* za najważniejszą zdobycz w tej dziedzinie.

Będąc zależne od czynników uczuciowych, sztuki piękne osiągały już wielokrotnie w historii ludzkości szczytów doskonałości, które pozostaną na zawsze wzorami, studjowanie których mieć będzie długo jeszcze znaczenie w pedagogji architektoniczno-artystycznej.

Z tego punktu widzenia studja nad sztuką nowszą mają takie same znaczenie jak studja antyków i średniowiecza, a bezpośrednia styczność tej sztuki z dobą dzisiejszą robi ją szczególnie ważną i ciekawą; specjalna zaś znajomość z ewolucją architektury wewnątrz i historia sztuk zdobniczych bez tego działu nie jest do pomyślenia.

Studja obejmują Renesans Włoski i Europejski (XV i XVI w.), Barok Włoski i Europejski (XVII w.), style francuskie (XV i XVI w.), i ich odmiany w rozmaitych krajach Europy, wreszcie sztukę XIX w.

Ćwiczenia polegają na wykonywaniu prac kompilatorsko-kompozycyjnych z dziedziny architektury w rzutach.

Tematy są zadawane na semestrach III i IV po jednym w stylach greckim lub rzymskim (z dopuszczeniem pewnej modernizacji), jeden w stylu Odrodzenia włoskiego; na semestrach V i VI po jednym w stylach Barokowym i francuskim XVIII w. lub cesarstwa.

Historję Baroku w latach 1918 — 1920 wykladał p. Juljusz Kłos, obecnie profesor Uniwersytetu Stefana Batorego. Od października 1918 r. wyklada historję sztuki, a następnie i historję ar-

chitektury i sztuki nowożytnej akademik architektury Stanisław Noakowski, od kwietnia 1919 r. jako profesor zwyczajny. Asystentami przy Katedrze są p. p. A. Buraczewski (od r. 1922) i W. Adamski (od r. 1924).

Stanisław Noakowski, urodzony dn. 26 marca 1867 r. w m. Nieszawie, ukończył szkoły realne w Włocławku (1884) i Łowiczu (1886); studjował w Petersburskiej Akademji Sztuk Pięknych na Wydziale Architektury (1886—1894).

Lata 1895—98 spędził w charakterze stypendysty tejże Akademji we Francji, Włoszech i Niemczech. Od r. 1899 do 1918 zajmował w Moskiewskiej Stroganowskiej Szkole Sztuk Zdobniczych stanowisko nauczyciela, inspektora (do r. 1906) oraz kustosa Muzeum Przemysłowo-Artystycznego). Od r. 1906 do 1918 był jednocześnie profesorem architektury na Wydziale Architektury Moskiewskiej Szkoły Sztuk Pięknych i w r. 1917 — 1918 wykładał tamże historję sztuki.

Na zaproszenie Politechniki Warszawskiej wrócił do Polski w październiku 1918 r., gdzie objął stanowisko wykładowego historję sztuki na Wydziale Architektury tejże Politechniki. W r. 1919 mianowany został profesorem zwyczajnym Historji sztuki nowożytnej.

Od r. 1908 jest członkiem Krakowskiego Stowarzyszenia artystów „Sztuka”.

W 1914 r. otrzymał od Petersburskiej Akademji Sztuk Pięknych tytuł akademika, w 1915 r. został rzeczywistym członkiem tejże Akademji.

W 1923 r. nagrodzony został przez Polską Akademię Umiejętności za cykl rysunków z Wawelu.

W 1924 r. został rzeczywistym członkiem Polskiego Instytutu Sztuk Pięknych w Krakowie.

W latach 1920—1921—1922—1923 był dziekanem Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej.

W r. 1924 został kawalerem Krzyża Komandorskiego orderu Odrodzenia Polski.

R é s u m é.

La Chaire et l'Institut d'Histoire de l'art moderne à la Faculté d'Architecture ont pour but l'étude de l'évolution des arts plastiques en Europe depuis l'époque de la Renaissance. Les exposés en cette matière ainsi que les travaux pratiques ont lieu aux III, IV, V et VI semestres. L'Institut est dirigé par Stanislas Noakowski, professeur ordinaire.

64. Katedra i Zakład Architektury polskiej. La Chaire et l'Institut d'Architecture polonaise.

Katedra Architektury polskiej ma za zadanie zapoznanie słuchaczy z działalnością budowlaną Polaków i całokształtem przejawów budownictwa na obszarze Państwa Polskiego w ciągu dziejów.

Brak zainteresowania rządów i narodów zaborczych działalnością architektoniczną Polski i trudności czynione Polakom w poznaniu ich kultury narodowej w okresie niewoli politycznej sprawiły, że znajomość tej gałęzi wiedzy jest niedostateczna; to jest główną przyczyną, że maximum wysiłku na Katedrze skierowano na pracę badawczą.

W chwili stabilizowania Katedr Politechniki w r. 1919 prof. Oskar Sosnowski podjął zadanie zorganizowania Zakładu Architektury polskiej i osiągnął zalegalizowanie regulaminu przez Senat Akademicki dn. 8.III 1922 r.

Skromne środki dotowane na Zakład powodują zbyt powolny jego rozwój, niedostateczne uposażenie. Pomimo ogromnego zakresu podjętej pracy, Zakład nie posiada dotychczas stałego personelu i własnej pracowni fotograficznej, natomiast zaopatrzony jest w najpotrzebniejsze instrumenty miernicze.

Praca inwentaryzacyjno-pomiarowa i badawcza prowadzona jest pod kierunkiem profesora i asystentów przez pracowników Zakładu, rekrutujących się z pośród słuchaczy Wydziału Architektury. Za pracę tę są oni wynagradzani podług cen rynkowych. Liczba ich corocznie wynosi około 30 osób, a wyrabiają ponad 6000 godzin.

Ponadto słuchacze Wydziału odrabiają w Zakładzie ćwiczenia obowiązkowe z zakresu budownictwa ludowego i architektury monumentalnej, obejmujące inwentaryzację wsi i pomiar inwentaryzacyjny z analizą historyczną budowli monumentalnej. Studja te, aczkolwiek prowadzone samodzielnie, lecz pod kontrolą personelu pedagogicznego, na podstawie kwestjonariusza i podług ustalonej w Zakładzie metody, dają w rezultacie poważne materiały naukowe, których zdobycie, przy braku specjalnej instytucji temu zadaniu poświęconej, byłoby utrudnione.

Środki finansowe czerpie Zakład ze stałej dotacji dorocznej, subsydjów udzielanych na prace naukowe przez Departament Sztuki i Wydział Nauki Młwa W. R. i O. P., Magistrat st. m. Warszawy i Stowarzyszenie przemysłowców budowlanych, oraz z wynagrodzenia za pomiary zabytków architektury, zamawiane przez

władze konserwatorskie państwowe, Departament Budownictwa Miwa Robót Publicznych, oraz instytucje lub osoby prywatne. Zmówienia takie przyjmowane są zgodnie z regulaminem, w wypadku, gdy pomiar posiada wartość naukową.

W roku ubiegłym, po trzechletniej pracy urządzono wystawę dla przedstawienia planu prowadzonych badań i pomiarów, gdzie zgromadzono znaczną ilość rysunków pomiarowo-inwentaryzacyjnych, zdjęć barwnych i fotograficznych, oraz modeli gipsowych i drewnianych i odlewów fragmentów architektonicznych, wykonanych przez pracowników Zakładu, lub w Zakładzie Rzeźby. Zgromadzony materiał naukowy częściowo przygotowany już do druku i niektóre prace zapewne wyjdą w roku bieżącym dzięki pomocy finansowej Wydziału Nauki Miwa W. R. i O. P.

Oskar Sosnowski urodzony w r. 1880; wyższe studia na Wydziale Inżynierynobudowlanym w Politechnice Warszawskiej ukończył w 1903 r. Praca naukowa w Towarzystwie Opieki nad zabytkami Przeszłości i w Towarzystwie Naukowym w Warszawie. Praca pedagogiczna w szkołach zawodowych. Praca zawodowa 8-mioletnia w Zarządzie Drogi Warszawsko-Wiedeńskiej w dziale architektonicznym i własnym biurze projektodawczym. Szereg nagród i odznaczeń na konkursach publicznych.

Nominacja na profesora zwyczajnego na Katedrze Projektowania w Politechnice Lwowskiej w 1914 r.

Nominacja na profesora nadzwyczajnego na Katedrze Architektury polskiej w Politechnice Warszawskiej w 1919 r., na profesora zwyczajnego w 1925 r.

Odnaczenie krzyżem komandorskim orderu Polonia Restituta za zasługi na polu sztuki i organizacji życia akademickiego.

R é s u m é.

La Chaire d'Architecture polonaise à la Faculté d'Architecture comprend l'exposé des matières et les travaux pratiques correspondants. La Chaire dispose de l'Institut d'Architecture polonaise qui à pour but les travaux sur l'inventaire, les mesures et les études dans le domaine de l'architecture polonaise. La direction de l'Institut repose entre les mains de l'ingénieur Oscar Sosnowski, professeur ordinaire.

65. Katedra i Zakład Projektowania miejskiego. La Chaire et l'Institut d'Architecture des villes.

Przedmiot obejmuje projektowanie budowli w miastach, a mianowicie: a) budowli o wyłącznym charakterze mieszkaniowym, b) budowli o przeznaczeniu specjalnym dla potrzeb handlowo-przemysłowych, życia kulturalno-społecznego i in.

Program ujęty jest w 2 godz. tyg. wykładu w sem. IV i 8 godz. tyg. projektowania w sem. V i VI. Wykłady z tego przedmiotu, mając na celu zobrazowanie głównych zasad przy projektowaniu wymiennych budowli, wyjaśniają jednocześnie związek tych obiektów budowlanych z całokształtem organizmu miasta i ogólnymi zagadnieniami urbanistycznymi.

Tematy do projektów — jako ćwiczenia (3 — 4 w ciągu dwóch sem.) są rozwiązywane pod kątem widzenia nowoczesnej celowości, racjonalnej ekonomiczności konstrukcyjnej i technicznej, z zastosowaniem do tych czynników odpowiednich kształtów architektonicznych.

Zakład przy Katedrze Projektowania miejskiego ma za zadanie teoretyczne badanie zagadnień społecznych, zdrowotnych i statystyczno-prawnych głównie w zakresie budownictwa mieszkaniowego.

Projektowanie miejskie było przedmiotem wykładowym na Wydz. Archit. od r. 1915 — 1919. Wykładający — inż. arch. Karol Jankowski.

W r. 1919 utworzoną została Katedra Projektow. miejsk. z zamianowaniem wykładającego profesorem nadzwyczaj., a w r. 1921 — prof. zwyczajnym przy tej Katedrze.

Karol Jankowski ur. w 1868 r. w Zasławiu na Wołyniu, Szkołę realną ukończył w Odesie. Wyższe studia — na Politechnice Ryskiej w r. 1899 ze stopniem inż. archit. Od r. 1900 pracuje zawodowo w Warszawie.

R é s u m é.

La Chaire d'Architecture des villes à la Faculté d'Architecture embrasse les exposés en cette matière faits au IV semestre ainsi que les travaux pratiques correspondants aux V et VIe semestr. La Chaire est tenue par l'ingénieur-architecte Charles Jankowski, professeur ordinaire.

66. Katedra i Zakład Projektowania wiejskiego. La Chaire et l'Institut d'Architecture rurale.

Utworzona w r. 1916 docentura projektowania wiejskiego na wniosek komisji stabilizacyjnej w r. 1918 została przemianowana na katedrę zwyczajną. Przy Katedrze istnieje Zakład.

Przedmiot ten powierzono w roku 1916 ówczesnemu kierownikowi „Rysunku architektonicznego“ dypl. inż. R. Świerczyńskiemu, który przy stabilizacji został mianowany prof. nadzw., następnie na wniosek Rady Wydziału prof. zwyczaj.

Zadaniem przedmiotu jest rozwinięcie umiejętności projektowania budynków wraz z ich wyposażeniem oraz krzewienie i podniesienie poziomu tej umiejętności drogą przygotowania specjalistów i badaczy.

Cel ten osiąga się przez: szereg ćwiczeń kompozycyjnych w ciągu drugiego i trzeciego roku studjów programowych, wykłady wyjaśniające zasady planowania, gromadzenie i opracowanie materiałów w Zakładzie, prace konkursowe wreszcie wycieczki w kraju i zagranicą.

Jako idee przewodnią przyjęto powszechnie uznane w technice hasło celowości i oszczędności w materiale i pracy; przy czem zwraca się uwagę na konsekwencje wynikające z: używania nowych materiałów, maszynowego wyrobu wielu części budowli oraz projektowania powtarzających się typów budynków dla wykonywania ich serjami.

Główny nacisk kładzie się na poznanie współczesnych założeń mieszkalnych, uważając, że od rozwiązania tej palącej i ledwo zapoczątkowanej u nas sprawy zależy w znacznej mierze nie tylko wygląd kraju, ale co ważniejsze higiena duchowa i fizyczna dorastającego i przyszłego pokolenia.

Rudolf Świerczyński urodzony w 1883 r. w majątku Rudnik wojew. Warszawskiego; studja średnie odbył w szkołach realnych w Łowiczu i Warszawie, studja wyższe: 2 lata na Wydz. inżynier. Polít. Warsz., rok w Warsz. Szkole Sztuk Pięknych, półdyplom na Wydz. Architektury Polít. Darmstadzkiej, dyplom w 1910 r. na Polít. Drezdeńskiej.

Prace wykonane: Projekty 1) dworów w Falborzu, Starej Sieniawie, Ambelmujzy, Piasecznicy, Pilaszkowie i Krosnowie; 2) domów podmiejskich i miejskich w Śródborowie 10 i na Żoliborzu w Warszawie 26; 3) rekonstrukcje i restauracje budynków zabytkowych w Drwalewie (dom administracji), w Wolborzu pałac biskupi, w Warszawie pałac Krasieńskich i dom w Rynku Staromiejskim Nr. 24; 4) park w Sinołęce; 5) kilka kompletów mebli; 6) nagrody konkursowe na wzorowe zagrody włościańskie i dwór w Niegowiciu (wspólnie z arch. R. Guttem).

R é s u m é.

La Chaire d'Architecture rurale embrasse l'enseignement de ces matières ainsi que les exercices correspondants à la Faculté d'Architecture.

La Chaire est confiée à l'ingénieur Rudolf Swierczyński, professeur ordinaire.

67. Katedra i Zakład Architektury monumentalnej. La Chaire et l'Institut d'Architecture monumentale.

Katedra Architektury monumentalnej powołana została do życia w trzecim roku egzystencji Wydziału Architektury.

Pomyślana jako jedna z trzech katedr projektowania, zajmuje się specjalnie zagadnieniami z zakresu projektowania gmachów wielkomiejских użyteczności publicznej.

W czterech godzinach tygodniowych wykładów na sem. VI omawiane są cechy charakterystyczne poszczególnych grup budowli, ze specjalnym naciskiem na wykazanie wymagań współczesnych. Ćwiczenia, prowadzone na sem. VII i VIII (9 godz. tyg.), wyrażają się w dwóch projektach opracowanych i pewnej ilości szkiców krótkoterminowych. Zadania wydawane są indywidualnie, bez określenia terminu dla projektów opracowanych i z terminem określonym dla szkiców.

W ciągu 7-miu lat egzystencji katedry wysłuchało wykładów, wykonało ćwiczenia i złożyło przepisowy egzamin 57 studentów, w tej liczbie 31 studentów wybrało temat do pracy dyplomowej z zakresu Architektury monumentalnej.

Katedrę zajmuje prof. zwycz. arch. Czesław Przybylski. W 1918 r. powołany został do prowadzenia wykładów i ćwiczeń w charakterze docenta; w 1919 r. zostaje stabilizowany na Katedrze Architektury monumentalnej z tytułem profesora nadzwyczajnego; w 1921 r. zostaje mianowany profesorem zwyczajnym.

Urodzony w Warszawie w 1880 r. ukończył w 1899 r. Warszawską Szkołę Realną, uczęszczał następnie na Wydział Budowlany Politechniki Warszawskiej i ukończył go w r. 1904.

W okresie od 1904 do 1906 r. studjuje w Paryskiej Szkole Sztuk Pięknych, następnie po półtorarocznych studiach w Niemczech wraca do kraju i pracuje zawodowo. Na konkursach architektonicznych zyskuje wielokrotne odznaczenia, wykonał w kraju szereg budowli monumentalnych.

W 1924 r. zostaje wybrany na członka rzeczywistego Polskiego Instytutu Sztuk Pięknych.

R é s u m é.

Le cours d'Architecture monumentale comprend les exposés en cette matière au VIe semestre et des travaux pratiques relatifs aux VII et VIII semestres de la Faculté d'Architecture. La Chaire est tenue par l'ingénieur Czesław Przybylski, professeur ordinaire.

68. Katedra i Zakład Budowy miast.

La Chaire et l'Institut de l'Edification des villes.

Myśl założenia Katedry Budowy miast powstała w chwili organizacji Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej w r. 1915. Program prac naukowych łącznie z planem wykładów i zajęć praktycznych został opracowany przez prof. T. Tołwińskiego w łonie Komisji Organizacyjnej Wydziału. Wykłady i ćwiczenia zostały przewidziane w VI, VII i VIII semestrach. W chwili otwarcia tych semestrów w r. 1918 prof. T. Tołwiński rozpoczyna pracę objętą programem — początkowo w charakterze zastępcy profesora, a od roku 1920 w charakterze profesora nadzwyczajnego.

Zadania Katedry i Zakładu w zakresie pracy naukowej i pedagogicznej są następujące:

1) badania budowy i rozwoju miasta w epokach ubiegłych i w czasach dzisiejszych — w Polsce i w innych krajach, 2) ujęcie zagadnień powstania i rozrostu miast pod kątem widzenia spraw społecznych, gospodarczych, technicznych i architektonicznych, 3) charakterystyka konstrukcji i kształtu różnych rodzajów miast i osiedli, badanie ich celowości i środków oraz sposobów rozbudowy, 4) analiza miasta nowoczesnego w zakresie jego budowy, potrzeb zdrowotnych i komunikacyjnych, zagadnień gospodarczych, budowlanych oraz architektonicznych, 5) ustroje metody budowy nowych dzielnic i miast i przebudowy miast i osiedli istniejących ze szczególnem uwzględnieniem miast polskich, 6) konstrukcyjne badania i kompozycja architektoniczna sieci ulic i ich przekrojów, układu i zabudowania bloków mieszkaniowych, budowy gmachów i urządzeń użyteczności publicznej; badania najbardziej celowego użytkowania terenów miejskich.

Dla spełnienia tych zadań tworzy się: 1) biblioteka, 2) zbiór planów, opisów, przezroczy i fotografii miast historycznych, 3) zbiór przezroczy i fotografii innych materiałów graficznych i ry-

sunków technicznych, dotyczących budowy miasta nowoczesnego w Polsce i w innych krajach; zbiór materiałów statystycznych, dotyczących liczby ludności i jej zajęć, sposobu zabudowania i mieszkania, wykonywanych lub projektowanych urządzeń zdrowotnych i komunikacyjnych, 5) opracowanie wykresów i tablic oraz planów i widoków miast i ich fragmentów na podstawie zebranych materiałów — odpowiednio do poszczególnych wyżej wymienionych działów zagadnień.

Pomimo znacznych trudności i przeszkód powstających z braku odpowiednich zasobów pieniężnych i sił pomocniczych zgromadzone zostały materiały naukowe umożliwiające już dziś pracę badawczą. Przedstawiają one wartość pieniężną kilkunastu tysięcy złotych.

Ćwiczenia i projekty, wykonywane przez studentów VII i VIII sem., (po 6 godz. tyg.) obejmują tematy z dziedzin wyżej wymienionych i dotyczą badań miast istniejących, lub osiedli i miast nowoprojektowanych. Stawiane są zadania w zakresie kompozycji poszczególnych bloków budowlanych, większych zespołów architektonicznych, całych dzielnic, oraz przebudowy miast odpowiednio do ustalonych w programie wymagań nowoczesnych. W szeregu różnych tematów z dziedziny wielkich miast rozwiązuje się według jednolitej metody fragmenty planu Wielkiej Warszawy. W zakresie planów nowych osiedli kładzie się nacisk na ekonomiczny układ całości, właściwe wykorzystanie terenu dla celów konstrukcyjnych i kompozycyjnych architektonicznych oraz na sposób zabudowania odpowiadający dzisiejszym potrzebom gospodarczym i budowlanym ludności miejskiej.

Wykłady odbywają się w sem. VI i VII (2 i 4 godz.) według ustalonego w całokształcie programu; obejmują zagadnienia wymienione na początku niniejszego opisu i dzielą się na 2 działy. Dział I, wykładany na VI sem., dotyczy miasta epok ubiegłych i wskazuje metodę jego badania i poznawania. Dział II wykładany na VII sem., obejmuje analizę miasta dzisiejszego i metody badania jego rozwoju oraz program budowy nowych dzielnic, osiedli i miast.

Tadeusz Tołwiński urodzony w 1887 r., kształcił się w szkole realnej rządowej w Warszawie. Po otrzymaniu matury rozpoczął w r. 1905 studia na Wydz. Architektury Politechniki w Karlsruhe. Odbysz w r. 1908 podróż po Anglii dla zapoznania się z nowoczesną budową miast w praktyce, zaczął specjalizować się w tej dziedzinie. Prowadząc w dalszym ciągu studia ogólne, otrzymuje dyplom w r. 1911. Zapoznając się z literaturą specjalną w Niemczech i w Anglii, ogłasza

drukiem w „Przeglądzie Technicznym“ (rocznik 1909) pierwszą pracę opartą na przekładzie ze źródeł niemieckich i angielskich p. t. „Miasta-ogrody“.

Uzupełniając studia politechniczne pracami w czasie podróży we Włoszech, Francji, Niemczech i Anglii, rozpoczyna samodzielną pracę architektoniczną i dalszą specjalizację w zakresie budowy miasta. W latach wojny przyjmuje udział w pracach Koła Architektów i Towarz. Opieki nad Zabytkami Przeszłości. W r. 1915 uczestniczy w pracach organizacyjnych i w stworzeniu programu naukowego Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej. Z chwilą otwarcia Politechniki w listopadzie 1915 r., rozpoczyna pracę pedagogiczną, kierując projektowaniem architektonicznym na otwartych ówczesnie młodszych semestrach. W r. 1918, z chwilą otwarciem ostatnich semestrów, obejmuje Katedrę Budowy miast początkowo w charakterze zastępcy profesora, a w następstwie po otrzymaniu nominacji w r. 1920 w charakterze profesora nadzwyczajnego i kierownika organizującego się Zakładu.

Przyjmując udział w konkursach publicznych na gmachy monumentalne i na projekty z dziedziny budowy miasta, otrzymuje nagrody i odznaczenia za następujące prace:

- 1) Gmachy Skarbkowskie we Lwowie w r. 1911.
- 2) Projekty osady mieszkaniowej „Ząbki“ pod Warszawą r. 1912.
- 3) Zespół gmachów szkolnych i mieszkalnych na Woli dla Zarządu Tramwajów w Warszawie w r. 1912.
- 4) Studja wstępne i szkice do projektu Wielkiej Warszawy w r. 1916.
- 5) Projekt przebudowy i rozszerzenia północnej dzielnicy Warszawy i Powiśla w r. 1916.
- 6) Projekt odbudowy Kalisza w r. 1916.
- 7) Projekt odbudowy teatru Rozmaitości w Warszawie w r. 1919.
- 8) Projekt wiaduktu i mostu kolejowego linii średnicowej w Warszawie.
- 9) Projekt Dworca Centralnego w Warszawie.
- 10) Projekt gmachu Telegrafu Państwowego w Warszawie.
- 11) Projekt tegoż gmachu na konkursie zamkniętym, ogłoszonym przez M^{wo} Rob. Publiczn.

Z ważniejszych prac budowlanych prof. T. Tołwiński przeprowadza w okresie wojennym budowę wspomnianego wyżej zespołu gmachów szkolnych na Woli; w ostatnich latach wznosi gmach Gimnazjum Państwowego im. Stefana Batorego w Warszawie przy ul. Myśliwieckiej.

W dziedzinie budowy miast poza pracami odznaczonymi na konkurach, wykonywa następujące:

- 1) Projekt wielkiej osady mieszkaniowej pod Grodziskiem w majątku „Podkośwa Leśna“ w 1913 r.
- 2) Projekt kolonii inwalidów na forcie Grochowski pod Warszawą w 1915 r.
- 3) Projekt kolonii robotniczej kopalni „Niemce“ w Zagłębiu w 1916 r.
- 4) Opracowanie szczegółowe planów Wielkiej Warszawy (w sekcji Regulacji Magistratu m. st. Warszawy) w latach 1917—1918.
- 5) Plany parcelacji terenów Targówka i Florentynowa na Pradze w r. 1919.
- 6) Projekt miejscowości kąpielowej „Kamienna Góra“ pod Gdynią.
- 7) Projekt części Żoliborza pod Warszawą z opracowaniem szczegółowym zabudowania — na zamówienie M^{wa} Rob. Publ. w r. 1920.

- 8) Projekt terenów Żoliborza na zamówienie Magistratu m. st. Warszawy.
- 9) Projekt rozbudowy Ciechocinka — dla M^{stwa} Zdrowia.
- 10) Wstępny projekt rozbudowy Wielkiego Lwowa zamówiony przez Magistrat m. st. Lwowa w r. 1922—23.

Równoległe z opracowaniem powyższych projektów i studjów prof. T. Tołwiński ogłasza drukiem następujące prace:

- 1) Wymieniona wyżej rzecz o miastach=ogrodach w Przeglądzie Technicznym. (Rocznik 1901).
- 2) Referat o budowie miast — opracowany dla Zjazdu przyrodników i lekarzy we Włocławku — drukowany w miesięczniku „Zdrowie”. (Rocznik 1912).
- 3) Memorjał do wymienionego projektu Wielkiej Warszawy (zawiera szereg referatów różnych specjalistów), wydany przez Magistrat m. st. Warszawy w r. 1917.
- 4) Referaty, opracowane na zaproszenie M^{stwa} Spraw Wewnętrznych, Stow. Techników w Warszawie, Sosnowcu, Łodzi, Magistratu st. m. Lwowa i t. d.
- 5) Praca dwutomowa o konstrukcji i kształcie miasta — w druku.

Reprodukcje i opisy prac architektonicznych oraz streszczenia wygłoszonych odczytów w „Przeglądzie Technicznym”, „Architekcie”, „Tygodniku Ilustrowanym”, „Wiadomościach Budowlanych”, „Świecie” i w innych pismach warszawskich, lwowskich, łódzkich i t. d.

R é s u m é.

Le cours de l'édification des villes est enseigné à la Faculté d'Architecture. Le programme embrasse les exposés et les travaux pratiques aux VI, VII et VIII semestres.

La Chaire est tenue par le professeur extraordinaire Thadée Tołwiński.

69. Katedra i Zakład Rysunku odręcznego.

La Chaire et l'Institut de Dessin.

Zadaniem Katedry Rysunku odręcznego na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej jest — bezpośrednio, w zakresie dydaktycznym — dać studentom ogólne podstawy wiedzy rysunkowej przez rozwinięcie i wyćwiczenie faktury i techniki rysunku z natury, wyrobienie w tym kierunku ręki, wzbogacenie pamięci plastycznej i wyobraźni, uwarunkowanie oka na najbardziej nawet subtelne właściwości kształtu, jego proporcje i harmonję w związku ścisłym z przyszłym fachem studentów; pośrednio zaś — zapewnić młodzieży przez odpowiednie przygotowanie możliwość samodzielnej pracy twórczej na polu kompozycji rysunkowej na właści-